folk/ed. Derg, 2022; 28(2)-110. sayı
DOI: 10.22559/folklor.2139

Derleme makalesi/ Compilation article

Pandemi Döneminde Dijital Kültür Ortamında Düzenlenen Halkbilimi Toplantıları Üzerine Bir Değerlendirme (TOKÜAD, UNESCO Türkiye ve Motif Vakfı Örneği)*

An Evaluation of Folklore Meetings Held in the Digital Cultural Environment During the Pandemic Period (Example of TOKÜAD, UNESCO Turkey and Motif Foundation)

Uğur Durmaz**

Öz

2019 yılında başlayıp 2020 yılında bütün dünyayı etkisi altına alan koronavirüs pandemisi sürecinde toplumlar kendi imkânları dâhilinde bu süreçten en az hasarla çıkmak için mücadele vermektedir. Verilen bu mücadelenin önemli ayaklarından bir tanesi insanların günlük rutinlerinden çıkarak yeni bir düzene ayak uydurmaya

Geliş tarihi (Received): 8-02-2022 – Kabul tarihi (Accepted): 28-03-2022

* Bu makale Motif Vakfı tarafından 19-21 Şubat 2021 tarihinde düzenlenen 2. Motif Uluslararası Genç Halkbilimciler ve Türk Dünyası Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. (This article was presented as an oral presentation at the 2nd Motif International Young Folklorists and Turkic World Congress organized by the Motif Foundation on February 19-21, 2021).

** Doç.Dr., Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. (Kocaeli University Faculty of Arts and Sciences Department of Turkish Language and Literature). ugurdurmaz10@gmail.com. ORCID 0000-0003-0775-6962

çalışmasında en net şekilde görülmektedir. Birçok alanda dijitalleşmeye başlayan dünya, hastalığın ani ve sert etkisiyle beraber yeni düzene daha hızlı adapte olmak zorunda kalmakla beraber farklı kollardaki çeşitli etkinlikler de dijital ortama aktarılmıştır. Bu makalede pandemi sürecinde Türkiye'de çeşitli kurum ve kuruluşların halkbilimi ile ilgili yaptığı çalışmalardan olan bilimsel toplantı ve okullar değerlendirilerek dijital kültür ortamının bilim dünyasına yansıması incelenecektir. Halkbilimi alanında yapılan bu toplantıların dijital ortamdaki faaliyetlerinde hangi konuların konuşulduğu, katılımcı profilleri, uzaktan eğitim sürecinde yaşanan zorluklar ile birlikte bu okulların dijital dünyayı kullanmadaki artıları ve eksileri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bunun için üç adet toplantı veya okul seçilmiştir. TOKÜAD, UNESCO Türkiye Millî Komitesi ve Motif Vakfı tarafından düzenlenen sanal seminer serileri örnek olarak tercih edilmiştir.

Anahtar sözcükler: *koronavirüs pandemi, covid-19, dijitalleşme, elektronik kültür ortamı, halkbilimi*

Abstract

During the pandemic, which begans in 2019 and affected the whole world throughout 2020, societies continue to struggle to get out of this process with minimal damage using their own means. One of the important pillars of this struggle is that people tried to keep up with a new order by stepping out of their daily routines. Although the world, which has started digitization in many areas, has had to adapt to the new order much faster with the sudden and severe impact of the disease, various activities in different areas have also been transferred to the digital realm. In this article, scientific meetings and schools, which are among the activities of various institutions and organizations related to folklore in Turkey that were carried out during the pandemic will be evaluated and the reflections of the digital cultural environment in the scientific world will be examined. In the field of folklore these meetings and their activities held in the digital environment will be discussed, participant profiles, challenges experienced in the distance education process and the pros and cons of using the digital world in these schools. For this paper three meetings/schools were chosen in addition to virtual seminars organized by TOKUAD, UNESCO Turkey and the Motif Foundation were chosen as case examples.

Keywords: *pandemic, covid-19, digitalization, electronic culture environment, folklore*

Extended summary

Looking at the history of humanity, it will be seen that the source of all kinds of development begins with a problem. The answers sought to the emerging problem have helped human beings progress day by day and open the doors of a new world. On the basis of shelter, protection, struggle, curiosity and many other developmental factors, the problems that arise and their solutions lie on the basis of development. These solutions are accepted as normal over time and life continues to be shaped and maintained according to them. One of the biggest problems that societies have faced for centuries is epidemic diseases. Epidemics have become important

turning points in the writing of world history by showing their effects for long periods in every region of the world, in every geography, by making negative effects on many different areas from psychological problems to death, from economic problems to political deadlocks. While people were looking for ways to protect themselves in order to stay healthy during epidemics, they tried to continue their lives on the other hand. However, many people spent time to eliminate diseases and return to the old normal order. Although it seems like a utopian approach in today's world, the idea that epidemics spread over the world and people start to design their lives accordingly has shown itself again for about two years. As a result of the covid 19 disease, which emerged in 2019 and spread all over the world in a short time, many habits of humanity have changed. Along with the fact that many activities that are the return of daily life and accepted as normal cannot be done, humanity has started to use digital elements much more than they used to before, in order to create a new living space for itself.

As a result of this, many elements from business life to education life, from shopping to socialization have begun to be performed in the digital culture environment. In this process, digital tools and the internet were frequently used in order to carry out scientific studies in a way. The 21st century we live in is a period that opens the door to many innovations and technological developments develop and change much faster than in previous periods. The effects of this period are evident in education and training, as in all areas of society. Educational activities, which will keep up with the digital environment in a normal progress, maybe a little later, have made a sharp transformation with the effect of the pandemic in the extraordinary process. Of course, one step of digitalization is that institutions can realize this, but digitalization will become actively functional once consumers or buyers have the same conditions.

Scientific meetings, trainings and schools held at various times in Turkey have held various meetings at different times since the middle of 2019 in order to continue their work. In terms of the impact and use of the digital environment, these meetings include traditional information transfer methods along with many innovations. The aim of this article is to evaluate some scientific activities around the characteristics of the digital culture environment, to determine what the new normal is and to show the structure in which the new age is shaped especially in the conduct of scientific activities. As Turkey was affected by the pandemic, both academicians and many institutions related to education and research, along with universities, tried to adapt to the new digital order. In this process, the continuity of the previously planned activities and operation has also become important. In addition, the events organized by taking advantage of the returns of the new period can also be seen as new breakthroughs in terms of passing the process in a positive way. TOKUAD, UNESCO Turkey and Motif Foundation, which are three of the many institutions serving in the field of folklore, continued their activities with various activities in the above-mentioned process.

At this point, three meetings related to folklore were selected and their contents, methods of expression and the results reached were discussed. Although these meetings were training seminars, a new order was held in a new time and place in the exchange of information between the speakers and the audience, and the information was made unlimited and indefinite as a result of the registration opportunity for those who could not attend. In the light of all

these, the harmony and future of the digital culture environment and folklore constitute the main starting point of the article.

Giriş

İnsanlık tarihine bakıldığında her türden gelişmenin kaynağının bir problemle başladığı görülecektir. Ortaya çıkan probleme aranan cevaplar insanoğlunun günden güne ilerlemesine ve yeni bir dünyanın kapılarını açmasına yardımcı olmuştur. Barınma, korunma, mücadele, merak ve daha birçok geliştirici unsurun temelinde, oluşan problemler ve bunların çözüm yolları gelişmenin temelinde yatmaktadır. Bu çözüm yolları zaman içerisinde normal olarak kabul edilerek hayat onlara göre şekillenmeye ve sürdürülmeye devam ettirilmektedir. Toplumların belki de yüzyıllardır karşılaştığı en büyük problemlerden biri ise salgın hastalıklardır. Salgın hastalıklar dünyanın her bölgesinde her coğrafyada uzun süreçler boyunca etkilerini göstererek psikolojik sorunlardan ölüme, ekonomik sorunlardan siyasal çıkmazlara kadar birçok farklı alana olumsuz etkiler yaparak dünya tarihinin yazılmasında önemli dönüm noktalarından olmuşlardır. İnsanlar salgınlar döneminde sağlıklı kalabilmek amacıyla korunma yollarını ararlarken bir yandan da hayatlarına devam etmeye çalışmıştır. Bununla birlikte hastalıkların giderilmesi ve eski normal düzene dönülebilmesi için de birçok insan zaman harcamıştır. Bugünün dünyasında ütopik bir yaklaşım gibi gelse de salgın hastalıkların tekrar dünya üzerine yayılması ve insanların buna göre yaşamlarını dizayn etmeye başlamaları fikri yaklaşık iki yıldır tekrar kendisini göstermiştir.

2019 yılında ortaya çıkan COVİD 19 adlı virüsün hızlı bir şekilde bütün dünyaya yayılması ve sonrasında pandemiye dönüşmesiyle birlikte insanlar yeni normaller üretmeye başlamışlardır. Dünyadaki devletlerin pek çoğu karantina ve kapanma uygulamaları ile insanları bu virüsten korumaya çalışırken bir yandan da ekonomik, sosyal, kültürel hayatın devam ettirilmesi için yeni girişimler ortaya çıkmıştır. Türkiye'de de 2020'nin mart ayından itibaren görülmeye başlayan ve gün geçtikçe yayılan virüs nedeniyle birçok iş yeri kapanmış, okullar tatil edilmiş, insanlar zorunlu olmadıkça sokağa çıkmamaya davet edilerek yayılımın önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu noktada en büyük ve keskin etki eğitim noktasında olmuş ve her kademeden okul önce belli süreyle sonra ise günümüze kadar kapatılarak eğitim uzaktan ve dijital yollarla devam ettirilmeye çalışılmıştır. "Sosyolojik anlamda değişimin en yavaş gerçekleştiği alanlar toplumsal kurumlardır. Toplumsal bir kurum olan eğitim alanında da değişim süreci oldukça güç ve yavaş seyreder. Ancak salgınla birlikte daha önce belki de hiç öngörülmeyen şekilde örgün eğitimin adeta bir şok dalgasıyla kesilmesi, eğitim kurumunu beklenilmeyen ölçüde hızlı bir değişim sürecine soktu" (Karakaş, 2020: 566).

İçinde bulunulan 21. yüzyıl da teknoloji ve bilişim alanında gelişmeleriyle tarihteki yerini almıştır. Yaşanılan süreç içinde insanların beklentileri ve gelecekle ilgili tasarımlarında önemli değişmeler görülmektedir. Bu değişmeler özellikle gençlerin iş ve sosyal hayatlarını da etkilemekte ve teknoloji artık bir gereklilik olarak herkesin önüne çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda teknolojinin gereklilikleri etrafında alan ve iş becerileri ile ilgili beklentilerin üç başlıkta oluştuğu görülmektedir. Bunlardan ilki becerilerin sübjektif boyutudur ki burada bireyin içine girdiği çevreyle olan bağlantıları ve adaptasyonu ön plana çıkmak-

tadır. Bireyin girişim, yönetme, kendini geliştirme, daha iyi işler çıkarma ve sürece ayak uydurması beklentiler arasındadır. İkinci olarak ise objelerin yönetilmesi yani elde edilen verilerin kullanımının gerçekleştirilmesi ve olabildiğince teknolojik yapıyla bağlantılı olması beklenmektedir. Son olarak da bireyin kendi hayatı ile iş hayatı arasındaki bağlantıyı sağlam bir şekilde kurarak hem kendisi hem de içinde bulunduğu grup için gelecekle ilgili fikirleri tanıyarak bir şekilde iş birliğine girip gerekli iletişimi sağlaması istenmektedir (Türk, 2020: 213). Görüleceği üzere gelecekle ilgili beklenti ve planların çoğunluğunda iletişim ve teknolojik gelişmeler ile birlikte yeni bir dünya düzenine vurgu yer almaktadır. İçinde bulunduğumuz dönem itibariyle yeni dünya düzeninin içine hızlı bir şekilde dâhil olunması ile birlikte geleceğin ne derece farklı olabileceği tartışılmaktadır. Bilginin yayılımı ve edinimi açısından bakıldığında da artık sınırların ortadan kalktığı söylenebilir. Bu noktada kültürün farklı bağlamlar altında yeniden üretilmesi ve tüketilmesi de söz konusudur.

Sosyal bilimcilerin kültür ortamı tanımları içerisinde yer alan sözlü ve yazılı kültür içerisine 19. yüzyılın sonundan itibaren elektronik kültür ortamı da eklenmiştir (Ong, 2010). Elektronik kültür ortamının son yirmi yılı ise bilgisayar ve internetin tabana yayılan kullanımı ile birlikte artık dijital çağ olarak anılmaktadır. Salgın döneminde bu dijital yaşamın önemi bir kez daha ön plana çıkmaktadır. İnsanlar her türlü iletişimini ve bilgi aktarımını artık internet, bilgisayar ve cep telefonu üçlüsünün içerisinde gerçekleştirmektedir. Bilim dünyası bir yandan salgının sonlandırılması için çalışmalarına devam ederken bir yandan da akademik sürecin devamlılığını sağlamak amacıyla birçok girişimde bulunmaktadır. Bu noktada Türkiye üniversitelerinin neredeyse tamamı dijital ortamdan derslerine devam etmekte, toplantılar, sempozyumlar, kongreler, konferanslar da yine elektronik ortamda yürütülmektedir. Pek çok alandan bilim insanı sosyal medya platformları başta olmak üzere daha birçok farklı program üzerinden meraklılarla buluşmakta ve üretimlerine devam etmektedirler. Halkbilimi alanında yapılan çalışmalar da salgının ilk zamanlarından itibaren hızlı bir uyum süreciyle birlikte dijital ortamda çalışmalar yapılan bilim dallarından birisi olmuştur. Burada incelenecek olan üç toplantı sadece bütünün küçük bir parçasıdır. Örnek alan olarak seçilen bu üç toplantının tamamı başlıklarında okul adını taşımakta ve eğitimin dijital ortamda sürdürülmesi için katkılar sunmaktadır.

1. Pandemi sürecinde halkbilimi ile ilgili düzenlenen bilimsel toplantılar ve içerikleri

Türkiye'nin pandemiden etkilenmesiyle birlikte üniversitelerle beraber hem akademisyenler hem de eğitim ve araştırma ile ilgili birçok kurum yeni dijital düzene uyum sağlamaya çalışmıştır. Bu süreç içerisinde daha önceden planlanan etkinliklerin ve işleyişin devamlılığı da önemli bir hal almıştır. Bununla birlikte yeni dönemin getirilerinden faydalanılarak düzenlenen etkinlikler de sürecin olumlu şekilde geçirilmesi noktasında yeni atılımlar olarak görülebilir. Halkbilimi alanında hizmet veren birçok kurumdan üçü olan TOKÜAD, UNESCO Türkiye ve Motif Vakfı da yukarıda bahsedilen süreç içerisinde çeşitli etkinliklerle faaliyetlerine devam etmişlerdir. Bahsi geçen kurumların en genci olan TOKÜAD[1], 2019 yılında Çanakkale merkezli olarak kurulmuştur. Kuruluşundan itibaren çeşitli yayınlar, dergicilik ve toplantı faaliyetleri ile halkbilimi başta olmak üzere sosyal bilimlerin diğer alanlarına da katkılar sağlamaktadır. Düzenlenen geniş katılımlı toplantılar ve sempozyumların yanında belli tarihlerde tek kişilik

konferanslar ile de farklı bir etkinlik takvimine sahiptir. UNESCO Türkiye[2] ise 2004 yılında resmi olarak faaliyetlerine başlamış ve genel anlamıyla kültürün her alanıyla ilgili birçok etkinliği hem geçmişte hem de bugün sürdürmeye devam etmektedir. Motif Vakfı[3] da 1998 yılından bugüne kadar gelen süreçte öncelikle halk oyunları üzerine başlayan araştırma ve uygulamalarını 2000'lerin başından itibaren halkbilimi ve kültür ile ilgili diğer alanlara da kaydırarak bir eğitim öğretim kurumu haline dönüşmüştür. Yayın ve etkinlik faaliyetleri arasında dergicilik, sempozyumlar, kongreler ve okullar yer almaktadır. Görüleceği üzere bu üç kurum da halkbiliminin temel çalışma alanları ve prensipleri etrafında bireysel ve kitlesel çabaların devam ettirilmesi için birçok çalışma yapmaktadır. Geçmiş dönemlerde yüz yüze yapılan etkinliklerin yeni normal düzenle birlikte hızlı bir şekilde dijitale aktarıldığı ve faaliyetlerin devam ettirildiği söylenebilir. İşte burada bahsedilecek olan okulların bir kısmı uzun yıllardır yapılmakla birlikte bazısı ise yeni başlayan etkinliklerdir. Yüz yüze yapılan etkinliklerin yanında bu sene itibariyle hepsi dijital ortamda varlık göstererek eğitim sürecinin devam etmesine katkı sunmuşlardır.

1.1. TOKÜAD toplum ve kültür araştırmaları okulu

Toplum ve Kültür Araştırmaları Derneği faaliyetlerine başladığı günden itibaren birçok farklı konu ve konukla çeşitli programlar düzenlemiştir. Burada düzenlenen okul ise derli toplu şekilde birçok araştırmacı ve öğrencinin bir araya gelerek fikir alışverişinde bulunduğu beş günlük bir etkinliktir. Etkinlikte toplamda 11 konuşma gerçekleşmiştir. Bu konuşmaların konu dağılımına bakıldığında 3 tanesi sembol ve anlam araştırması, 2 adet somut olmayan kültürel miras incelemesi, 1 adet mitoloji, 1 adet eleştiri, 1 adet inanç unsurları ve 3 adet de diğer konular hakkında dersler verilmiştir. Konuşmacılar ise Prof. Dr. Mehmet Açа, Prof. Dr. Mehmet Çeribaş, Prof. Dr. Aynur Koçak, Prof. Dr. Nebi Özdemir, Prof. Dr. Abdulkadir Emeksiz, Prof. Dr. Muharrem Kaya, Prof. Dr. Serpil Aygün Cengiz, Doç. Dr. Mehmet Ali Yolcu, Doç. Dr. Mustafa Açа, Dr. Öğr. Üyesi Rabia Ebrar Akıncı ve Dr. Öğr. Üyesi Zehra Sema Demir'den oluşmaktadır. Her gün iki oturum şeklinde düzenlenen bu toplantıların süreleri genel anlamıyla iki saat civarındadır.

Konuşmaların içeriklerine bakıldığında halkbiliminin genel, güncel ve teorik birçok konusunun konuşulduğu görülmektedir. Prof. Dr. Mehmet Çeribaş'ın sunumunda Folklor ve İdeoloji konusu üzerinden Dünya halkbilimi çalışmaları tarihi ve bu çalışmaların karakteristik özellikleri hakkında bilgiler verilmektedir. Devletlerin ideolojisinin halkbilimi üzerindeki etkisi tartışılmaktadır. Burada örnek olarak da Nazi Almanya'sı, Mussolini dönemi İtalya'sı, Franco dönemi İspanya'sı, Çin Komünist Partisi iktidarındaki Çin ve Çarlık ile Sovyet dönemlerinde Rusya'da yapılan halkbilimi çalışmaları anlatılırken devlet ideolojilerinin çalışmaları nasıl etkilediği ve yönlendirdiği tartışılmaktadır. Prof. Dr. Serpil Aygün Cengiz tarafından sunulan bölümde psikoanalitik folklor kuramı konuşulmuştur. Bu kuramın halkbilimi ile olan bağlantısı ve yapılan çalışmalarla birlikte kuram kullanılarak yapılan çalışmalar üzerine tartışılmıştır. Prof. Dr. Muharrem Kaya'nın sunumunda Türk mitolojisinin günceldeki hayat tarzına olan etkileri açıklanmaktadır. Mitolojinin genel çerçevesinin çizilmesinden sonra mitolojinin oluşumuna etki eden faktörlerle birlikte inanç, inanış, büyü, hayvanlar, kurban, günlük hayattaki ritüeller ve uygulamalardan örneklerle bir anlatım gerçekleştirilir. Dr. Öğr. Üyesi Zehra Demir

halkbilimi müzeciliği ile ilgili yaptığı derste halkbilimi müzesinin ne olduğunun açıklanması sonrasında dünyada ve Osmanlı'dan itibaren Türkiye sahasında bu tarz müzelerin durumları, işlevleri, kuruluşları ve şu andaki yapıları hakkında bilgiler verilmiştir. Prof. Dr. Aynur Koçak ise dersinde halkbilimi için önemli konulardan bir tanesi olan semboller ve bunların anlamlarını aktarmaktadır. Sembollerin ortaya çıkışları, gelişimleri, toplumlara ve kültürlere göre anlamlandırılmasındaki farklarla birlikte farklı disiplinlerdeki kullanımı üzerine bilgiler verilmiştir. Doç. Dr. Mehmet Ali Yolcu, Tahtacı Türkmenlerinde geleneksel dünya görüşü ile ilgili yaptığı sunumda Türkiye'deki Alevi hareketlerinin tarihi geçmişi, bu konu hakkında yapılan çalışmalar ve inanç noktasında Tahtacıların Alevilikle olan bağı konusunda bilgiler vermektedir. Bunun yanında özellikle geçiş dönemlerinde görülen âdet, inanç, uygulama, inanış ve pratiklerin neler olduğuyla anlamları noktasında da örneklerle anlatım sergilenmektedir. Prof. Dr. Abdülkadir Emeksiz'in dersinde ise mizah ve toplumsal eleştiri ile ilgili bir anlatım gerçekleşmektedir. Mizah, eleştiri, toplumsal eleştiri gibi kavramların açıklanmasından anlatmalık ve konuşmalık türler üzerinden mizahın bireysel ve toplumsal eleştirisi örneklenmektedir. Prof. Dr. Mehmet Açа'nın verdiği ders ise genel anlamıyla geleceğin halkbilimcilerine öğütler ve yapılması gerekenler üzerine kuruludur. Bu derste sosyal bilimlerin güncel problemleri, Türkiye'de sosyal bilimlerin durumu, disiplinler arası çalışmanın gerekliliği, Türkiye'deki üniversite sisteminde öğrenci ve hocaların durumları tartışılırken; uzmanlaşma ve kültür bağlantısı ile birlikte kültürün eleştirel bir araç olarak kullanılması gerektiği gibi noktalara değinilmektedir.

Genel itibariyle okulda verilen dersler bu şekilde değerlendirilebileceği gibi derslerin işlenişinde de katılımcıların yorum, soru ve eklemeleri dikkate alınmıştır. Dersler sürecinde farklı görsel materyaller kullanıldığı gibi bazı konuşmalarda misafir katılımcılarla dersin içeriği ve konunun anlaşılırlığı geliştirilmeye çalışılmıştır. Şubat 2022 tarihi itibarıyla Youtube kanalındaki videoların izlenme oranları 140 ile 850 izlenme arasında değişmektedir. Bu sayılar günden güne artacaktır ancak katılımcı sayısından daha fazla kişiye şimdiden ulaştığı söylenebilir.

1.2. UNESCO SOKÜM sanal yaz okulu

UNESCO tarafından düzenlenen sanal yaz okulu 29 Haziran-3 Temmuz tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Bu yaz okulunda 6 ders, 8 sanal meydan, 4 köy odası olmak üzere toplamda 18 tane oturum gerçekleştirilmiş ve halkbiliminin birçok farklı konusu üzerinde hem teorik hem de uygulamalı dersler verilmiştir. Verilen derslerin konularına göre dağılımına bakıldığında 6 tanesi anlatı geleneği, 5 tanesi somut olmayan kültürel miras, 2 tanesi gösteri sanatları, 2 tanesi el sanatları, 1 tane geçiş dönemleri, 1 tane kent folkloru ve 1 tane de medya ve dijitalleşme üzerine ders olduğu görülmektedir. Dersler Zoom platformu üzerinden sabahtan akşama kadar süren uzun bir zaman diliminde gerçekleştirilmiştir. Dersleri gerçekleştiren akademisyenler ise Prof. Dr. Öcal Oğuz, Prof. Dr. Ruhi Ersoy, Prof. Dr. Metin Ekici, Prof. Dr. Muhtar Kutlu, Prof. Dr. Dilaver Düzgün, Prof. Dr. Gülin Öğüt Eker, Prof. Dr. Halil İbrahim Şahin, Prof. Dr. Ali Duymaz, Doç. Dr. Pınar Fedakar, Doç. Dr. Mustafa Gültekin, Doç. Dr. Evrim Ölçer Özünel, Doç. Dr. Selcan Gülçayır Teke, Dr. Öğretim Üyesi Tuna Yıldız'dan oluşmaktadır. Aynı zamanda programlar içerisinden konuk anlatıcılar ve icracılar da çağırılarak kadronun daha da genişlemesi sağlanmıştır.

Verilen 6 derse bakıldığında genel anlamıyla somut olmayan kültürel miras konusuna ağırlık verildiği görülmektedir. Prof. Dr. Öcal Oğuz, SOKÜM sözleşmesinin geçmişi bugünü ve geleceği ile ilgili verdiği derste sözleşmenin hangi süreçlerden geçerek bugüne kadar geldiği ve Türkiye'nin buradaki durumu hakkında bilgilendirmeler yapmaktadır. Prof. Dr. Metin Ekici'nin sunumunda SOKÜM'ün korunmasında envanterlerin durumu, yeri ve önemi aktarıldıktan sonra bu envanterler içerisinde Türkiye'nin katkıları anlatılarak geleceğe dair neler yapılabileceği konusunda konuşulmuştur. Prof. Dr. Muhtar Kutlu'nun dersinde ise gösteri sanatları ile birlikte görsel kültür konusuna değinilmiş ve gösteri sanatlarının içerik, işlev, işleyiş gibi meseleler konuşulmuştur. Dr. Öğretim Üyesi Tuna Yıldız tarafından verilen derste SOKÜM kapsamında katılımın ve aktarımın ne olduğu konusuna değinilmiştir. Katılım ve aktarım terimlerinin anlamlandırılması ve kültürel yapının devamlılığı için ne gibi bir öneme sahip olduğu da aktarılan bilgiler arasındadır. Prof. Dr. Ali Duymaz tarafından verilen derste halk edebiyatı içerisindeki sözlü anlatı geleneğine değinilirken özellikle burada türler üzerinden bir aktarım gerçekleştirilir. Mit, destan, halk hikâyesi ve meddahlık olmak üzere dört temel anlatı ürününün sözlü gelenekteki yeri, önemi ve etkileşimleri hakkında bilgiler verilir. Doç. Dr. Selcan Gürçayır Teke tarafından verilen derste ise el sanatları geleneğinin genel yapısıyla birlikte özellikle pandemi sürecinde el sanatları geleneğinin durumu, pandemide hayatın içerisinde giren birtakım araç ve aksesuarlarda geleneksel el sanatlarının kullanımı ve görsellikteki durumu gibi konulara örnekler aracılığıyla değinilmektedir.

SOKÜM sanal yaz okulunda "Sanal Köy Odası" başlığında yapılan oturumlarda halkbiliminin çeşitli icra gelenekleri icracılar tarafından sanal bağlantı ile katılımcılara sunulmuştur. Bu sanal köy odalarından ilkinde bir âşık atışması gerçekleştirilmiştir. Katılımcı olarak Âşık Mürsel Sinan, Âşık Fuat Çerkezoğlu ve Âşık Nuri Çırağı bulunmaktadır. Etkinliğin içeriğinde klasik anlamda bir âşık atışması gerçekleştirilmekle birlikte badeli olma meselesi de âşıklar ve katılımcılar tarafından tartışılmıştır. Burada Âşık Mürsel Sinan gördüğü rüyayı anlatarak badeli âşık olduğunu söyler ve diğer âşıklar da bu durumun gelenekteki yeri üzerine bir tartışma gerçekleştirir. Yaklaşık 3 saat süren etkinlikte, sanal ortamda âşıklar önce usta malı şiirler söyler sonra kendi şiirlerini okurlar ve ardından da atışma gerçekleştirilir. İkinci sanal köy odasında ise gölge oyunu gösterisi katılımcılara sunulmuştur. Şafak Yılmaz tarafından gerçekleştirilen icradan önce gölge oyunu ile ilgili genel bir bilgi verildikten sonra yaklaşık 40 dakikalık bir oyun sahnelenmiştir. Sonrasında ise hem oyun hem icracı hem de gelenekle ilgili bir soru cevap kısmı yapılmıştır. Üçüncü sanal köy odasında masal ve masal anlatıcılığı konusunda icralar gerçekleştirilmiştir. Aleyna Demir, Perfin Sıla Kepez, Burcu Cürgül, Çağla Yılmaz, İrem Cengiz ve Meryem Özdemir tarafından 6 adet masal anlatılmıştır. Anlatılan masallardan önce ve sonrasında yine gelenekle ilgili genel bir bilgi aktarımı gerçekleştirilirken icracıların tamamının kadın olması gelenekselin yeni icra ortamı olan dijital ortamda da korunduğunun bir göstergesidir. Son sanal köy odasında ise ıhlamur baskı gerçekleştirilmiştir. SOKÜM müzesinde yapılan bu baskıyı Ali Arslan gerçekleştirmiştir. Ihlamur baskının tarihi ve tekniği ile birlikte bugünkü durumu konuşulduktan sonra katılımcıların talepleri doğrultusunda sembolik birer hediye şeklinde ıhlamur baskılı çantalar yapılmıştır. Bu noktada icranın dijital ortamda gerçekleştirilmesi ve kaydedilmesi önemli bir nokta olarak dikkate değerdir.

Derslerin Youtube üzerinde UNESCO Türkiye ve İbrahim Gümüş'ün sayfalarında yer alan videolarının Şubat 2022 itibarıyla izlenme sayıları 160 ile 580 arasındadır. Bu etkinliğin de katılımcılar dışında yeni izleyiciler tarafından izlendiği görülmektedir ki bu da dijital kültür ortamının bir avantajı olarak değerlendirilmelidir.

1.3. Motif Akademi halkbilimi yaz okulu

Motif akademi tarafından 6-13 Temmuz tarihleri arasında düzenlenen halkbilimi okulu diğer toplantılara nazaran en geniş çaplı dersin olduğu etkinliktir. Burada 6 tane anlatı geleneği, 4 tane halkbilimi teorisi vb. konular, 3 tane mitoloji, 2'şer tane olmak üzere müzik araştırmaları, inanç, somut olmayan kültürel miras, yerel halkbilimi çalışmaları, 1'er tane olmak üzere halk dansları ve geçiş dönemleri konulu dersler verilmiştir. Toplamda 23 ders yapılmıştır. Dersler Zoom platformu üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Etkinliklere bakıldığında birçok farklı konunun konuşulduğu görülebilmektedir. Prof. Dr. Mete Taşlıova âşık araştırmaları ile ilgili, Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Şenel Türk halk müziği çalışmaları tarihi, Prof. Dr. Naci Önal masal araştırmaları, Prof. Dr. Ömür Ceylan dini tasavvufi edebiyat, Prof. Dr. Selahaddin Bekki Dede Korkut, Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu 21. Yüzyılda halkbilimi çalışmaları, Prof. Dr. Meral Ozan oryantalizm ve halkbilimi, Doç. Dr. Ahmet Özgür Güvenç halkbilimi ile yapısalcılık arasındaki bağlantı, Prof. Dr. Abdulselam Arvas Türk şamanizmi, Doç. Dr. Gülten Küçükbasmacı yerel bilgi ve halkbilimi, Doç. Dr. İbrahim Gümüş masal araştırmaları, Doç. Dr. Nurgül Begiç, maddi kültür araştırmaları, Prof. Dr. Aynur Koçak Türk mitolojisi, Dr. Öğr. Üyesi Zehra Kaderli bedenleşme ve halkbilimi, Prof. Dr. Alimcan İnayet Uygur halkbilimi çalışmaları, Öğr. Gör. Ahmet Turan Demirbağ halk oyunları, Prof. Dr. Mehmet Aça geçiş dönemleri, Dr. Kübra Yıldız Altın Türk mitolojisi, Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Keskin konuşmalık türler, Prof. Dr. Muharrem Kaya Anadolu mitolojisi, Prof. Dr. Metin Arıkan Türk destanları, Prof. Dr. Feyzan Göher Vural Türk müziği, Doç Dr. Adem Öger halkbilimi müzeciliği konularında dersler vermiştir.

Dersler iki saatlik sürelere sınırlandırılarak belli bir konu etrafında derli toplu şekilde katılımcıları bilgilendirmek amaçlanmakla birlikte dijital ortamda yapılmasına rağmen kayıtlar herhangi bir mecrada paylaşılmamıştır. Bu noktada Motif Akademi Halkbilimi Yaz Okulu'nun içerik ile ilgili ne gibi bir süreç işlettiği bilgisi sadece katılımcılarla sınırlı kalmıştır.

2. Dijital kültür bağlamında okulların değerlendirilmesi

İçinde bulunduğumuz 21. yüzyıl birçok yeniliğin kapısını açan ve teknolojik gelişmelerin daha önceki dönemlere göre çok daha hızlı gelişip değiştiği bir dönemdir. Bu dönemin etkileri toplumun her alanında görüldüğü gibi eğitim ve öğretim konusunda da açık şekilde ortaya çıkmaktadır. Normal bir ilerleyiş içerisinde belki biraz daha ileri tarihlerde dijital ortama ayak uyduracak olan eğitim öğretim faaliyetleri yaşanan olağanüstü süreçte pandeminin etkisiyle birlikte keskin şekilde dönüşümü gerçekleştirmiştir. Elbette dijitalleşmenin bir adımı kurumların bunu gerçekleştirebilmesi olmakla birlikte tüketicilerin ya da alıcıların da aynı şartlara sahip olmasıyla dijitalleşme aktif şekilde işlevsellik kazanacaktır. Bu noktada incelenmeye çalışılan

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

yaz okullarının ilk handikabı dijitalleşme sürecinde kuşaklar arasındaki farklılıklardır.

Dijitalleşme söz konusu olduğunda bilim camiasında kabul gören iki tür kuşaktan bahsedilmektedir. Bunlar: *Dijital Yerliler* ve *Dijital Göçmenlerdir.* Dijital yerliler 1980 sonrası doğmuş olan ve dijital aletleri hayatlarının önemli bir noktasına koyan onlarla iç içe yaşayan ve bir şekilde bu aletleri kullanma konusunda belli tecrübelere sahip olan kimselerken; dijital göçmenler ise bu dünyanın dışında doğmuş ve ilerleyen yaşlarında dijital unsurlarla tanışarak kendilerine yeni bir yol geliştirmeye çalışan kişilerdir. (Çetin & Özgiden, 2013: 175-176) Bahsi geçen okullar bu iki neslin bir araya geldiği ve kuşaklardan kaynaklı farkların da açık şekilde görüldüğü bir ortamdır. Özellikle belli yaşın üzerindeki katılımcılar ve anlatıcılar yeni ortamın elektronik araçlarını kullanmada sıkıntılar yaşamaktadır. Yaşanılan sıkıntılar neticesinde de oturumlar içerisinde bazı zamanlar karışıklıklar oluşmaktadır. Yeni bir ürün olan Zoom'un kullanımında bağlantı problemleri, ses ve görüntünün yönetimi, katılımdaki verimlilik gibi konularda ortaya çıkan aksamalar nedeniyle süreç yüz yüze yapılan etkinliklere nazaran daha az verimli geçmektedir.

Dijitalleşme noktasında yaz okullarında görülen bir diğer problem ise elektronik ortamın nimetlerinden olan görüntü ve sesin destekleyici unsur olarak yeteri kadar kullanılmamasıdır. Sunumların içeriklerine bakıldığında genel anlamıyla örgün eğitimde olduğu gibi daha çok söze dayalı bir iletişim modeli tercih edilmiştir. Konuların içerikleri ile ilgili çok nadir durağan ya da hareketli görsel kullanılmıştır. Görsel kullanımının hem konunun daha iyi anlaşılması hem de izleyici ve aktarıcı arasındaki bağın daha uzun süre etkin kalmasını sağlayacağı açıktır. Buna rağmen sunumların neredeyse yüzde doksanında bu yöntem tercih edilmemiştir. TOKÜAD'ın dersleri içerisinde üç UNESCO dersleri içerisinde ise iki tanesinde görselle desteklenen anlatım yapılmıştır[4]. Bu da ortam her ne kadar yenilikten ve normal şartlardan çok daha fazla imkâna sahip olsa da kullanıcıların tercihleri ile alakalı olan bir durumdur.

Yaz okullarında verilen derslerdeki bir olumsuz yapı ise konu seçimleridir. İçinde bulunulan dijital dünya ve bunun halkbilimi ya da kültür üzerindeki etkisi noktasında yapılan sunumlar değerlendirildiğinde dijitalleşme ile ilgili sadece iki adet dersin yer aldığı görülmektedir[5]. İcranın yapıldığı ortam dâhilinde konu çeşitliliğin bir miktar daha yeni döneme ve güncel kültür ortamına dönmesi beklenebilirdi. Ancak meseleye burada farklı bir yönden bakmak da gerekebilir. Düzenlenen bu okulların programlarının çok daha önceden planlamış olması ve konuların pandemiden önce seçilmiş olması ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır. Bunun yanında katılımcıların çoğunluğunun akademik hayata yeni adım atan lisans ve lisansüstü öğrenciler olduğu düşünüldüğünde halkbiliminin temel meseleleri hakkında bilgi verilmesi de tercih edilmiş olabilir. Bu açıdan konu seçimi noktasında okulların ilerleyen süreçte dijitalleşme ve oluşturduğu yeni kültürel ortamı programlarına daha fazla katmaları talep edilebilir.

Elektronik kültür ortamının son halkası olan dijitalleşme sürecinde insanların tercihleri ve yaşam biçimlerindeki değişim açıktır. Bir dönem bütün bilgi, eğlence, boş vakit geçirme ve rahatlama aracı olarak kullanılan televizyonun yerini alan bilgisayar ve internet sonrasında insanlar televizyondan uzaklaşmaya başlayarak zamanlarını yeni cihazlar karşısında geçirmeye başlamıştır. Burada da yeni siteler ve paylaşımların önemli olduğu farklı mecralar ortaya çıkmıştır. Sosyal medya başta olmak üzere çeşitli video ve ses paylaşım siteleri bu

noktada insanların çokça zaman geçirdiği ve ihtiyaçlarını giderdikleri alanlar olmuştur. Yaz okullarının bir eksiği de burada göze çarpmaktadır. Yeni ortamın yayın araçlarından olan sosyal medya ve video paylaşım siteleri verimli şekilde kullanılmamaktadır. Yapılan derslerin *Youtube, Vimeo, Dailymotion* gibi sitelere yüklenmesi ve katılımcılar dışındaki kişilere de açılması önem taşımaktadır. Burada bahsedilen üç yaz okulundan bunu en iyi şekilde yapan TOKÜAD'ın düzenlediği okul ve organizasyon olmuştur. Verilen derslerin tamamı kurumun Youtube sayfasında yayımlanarak katılımcı dışı kitleye de hitap etmiştir. Bunun yanında UNESCO'nun düzenlediği organizasyonun bir bölümü UNESCO Türkiye Youtube sayfasına eklenmekle birlikte Motif Vakfı'nın düzenlediği okulun kayıtlarına herhangi bir yerden ulaşılamamaktadır. Bilginin sınırlarının ortadan kalktığı bu dönemde özellikle bu tarz özel bir alana yönelik toplantıların halka açılmaması ya da bahsi geçen sitelerde kurumların kendilerine has sayfalar oluşturmaması dijitalleşme noktasında önemli bir eksikliktir[6].

Olumsuz olarak nitelendirilebilecek bu özelliklerin yanında bu okulların dijitalleşmenin getirilerini artıya döndürdüğü alanlar da vardır. Öncelikle burada yapılan derslerin kayıt altına alınıp, depolanması ve paylaşılabilir olması bilginin devamlılığı noktasında çok önemli bir faydadır. Yapılan derslerin kaydedilmesi gelecek nesiller için sadece sözlü ya da yazılı ortamda değil elektronik ortamda da Türkiye akademisinin halkbilimi alanındaki çalışmalarını ve fikirlerini görmesi açısından dikkate değerdir. Halkbilimi için artık derleme ve araştırma faaliyetlerinin içerisine elektronik kültür ortamının da dâhil edilmesiyle beraber gelecek kuşaktan araştırmacıların kaynak temininde sadece yazılı eserler değil elektronik eserlerin de payı azımsanmayacak seviyede olacaktır. Bunun yanında sadece araştırmacılar için değil konuya ilgi duyan herkesin kolaylıkla, hızlıca ve istediği yerden ulaşabileceği bu kayıtlar alanla ilgili fikirlerin daha geniş bir çevreye yayılmasına da olanak sağlayacaktır. Yeni kuşağın ilgi ve öğrenme yapısı dikkate alındığında görsel ve işitsel yapının okumak veya salt dinlemeden daha verimli olduğu yadsınmaz bir gerçektir[7]. Kayıtların çeşitli sitelerde yayımlanması neticesinde de yeni kuşak halkbilimi meraklılarının kolaylıkla bu alanla ilgili temel bilgileri alabilecekleri sanal bir bellek de oluşmuş olacaktır.

Dijital ortamın ikinci bir artısı mekânsızlıktır. Herhangi bir mekâna bağlı kalmadan istenilen her yerden erişime uygun olan bu ortam sayesinde özellikle bilimsel etkinliklerin maddi ve manevi külfeti ortadan kalkmaktadır. Bir sempozyum ya da kongrenin en önemli giderleri katılımcıların yol, yemek, konaklama ve sunum yapacağı ortamın oluşturulmasına dayalı olarak büyük bir maddi külfettir. Dijitalleşme sayesinde dünyanın neresinde olursa olsun bilgi vermek isteyenle almak isteyenler herhangi bir masraf yapmadan ve kurumlarla kişiler bu yüklerin altına girmeden daha kolay ve pratik şekilde birçok bilimsel toplantıyı gerçekleştirebilecektir. Burada incelenen üç adet okulun toplam katılımcı sayısı bine yakındır. Normal şartlar altında bu sayıda insanın bir yerde toplanarak aynı etkinliği yapması ciddi bir planlama, emek ve para gerektirmekteyken dijitalleşme sayesinde evlerinde, iş yerlerinde ya da herhangi bir yerde internete bağlı bir cihaz sayesinde kişiler bu oturumlara katılabilmektedir.

Yine dijital ortamın olumlu yönlerinden birisi olan sınırsızlık yapısına göre de bilginin erişim sınırı tahmin edilenin çok üzerinde kişiye ulaşabilecektir. Normal şartlar altında yapılan bu tarz etkinliklerin katılımcıları sınırlı sayıda olmakta ve istekli olup çeşitli nedenlerle

etkinliklere katılamayan kişiler dışarıda kalmaktadır. Dijitalleşmeyle beraber artık tek bir cihaz üzerinden birçok kişinin katılım sağlayabilmesi veyahut kayıtların aktarımı ile sonradan izleme gibi avantajlar noktasında hedeflenen katılımcı sayısından çok daha fazlası kolaylıkla elde edilebilmektedir. Yeni dönemin en önemli meselelerinden birisi olan *izlenme sayıları* bu noktada dijital ortamın temel belirleyicileri konumuna gelmekle birlikte bir işin ne derece kabul gördüğünü ve sonrasında ne derece sürdürülebilir olduğunun da işaretlerini almada fayda sağlayacağı açıktır. Sınırsız bilgi ortamında iletişimin kolaylığı sayesinde dönüşler hemen olabildiği gibi yapılan işten çok çok sonra da geri bildirimler alınabilmektedir. Bu sayede yeni yapılacak etkinliklerin planlanması ve düzenlenmesi noktasında arz talep üzerinden bir yapı organize edilebilecektir.

Gerçekleştirilen bu organizasyonların halkbiliminin dijitalleşmesi noktasında bir olumlu yanı da geleneksel ile moderni bir araya getiriyor olmasıdır. Bu noktada özellikle UNESCO tarafından düzenlenen yaz okulunda yapılan âşık atışması, gölge oyunu gösterisi, ıhlamur baskı ve masal anlatıcılığı etkinlikleri dikkate değerdir. Sözlü gelenek içerisinde doğan ve gelişen bu yapılar yaz okulundaki etkinlikler arasında dijital ortamda gösterilme ve icra edilme şansı bularak bir nevi geleneksel mekânlarından ayrılarak yeni ortama adapte edilmişlerdir. Örnek vermek gerekecek olursa masal anlatımının kadın icracıları hem geleneksel ortamda hem de yeni ortamda aynen kullanılmıştır. Bununla birlikte âşık atışmasında âşıklar ekran karşısında olmalarına rağmen geleneksel atışma yapısının neredeyse aynısını sergileyebilmişlerdir. Böylelikle yeni kültür ortamı içerisinde geleneğin koruduğu kültürel unsurlar farklı bir ortamın içerisine dâhil edilmiş ve kozmopolit bir yapı meydana getirilmiştir. Geleneğin bu tarz bir gelişim ile yeniden üretimi ve aktarımı ile birlikte de yok olma ya da müzelik olarak kalma gibi bir durumun ortadan kalkacağı söylenebilir.

Sonuç

Dijital dünyanın sınırsız yapısı ile birlikte ortaya çıkan özgürlük hissi insan hayatının içerisinde çok farklı alanlarda hissedilir konumdadır. Özgürlüğün ortaya çıkardığı rahat ortam içerisinde de elbette daha verimli ve kolay işleyen bir sürecin geleceği açıktır. Bu noktada eğitim öğretim süreçleri içerisinde sayılabilecek olan çeşitli bilimsel toplantılar ve etkinliklerin dijital ortama aktarılması ile birlikte çeşitlilik artarak devam edecektir. Bahsi geçen okullar da bunların birer örneğidir. Her ne kadar emekleme sürecinde olunsa da dijital dünyanın birçok nimeti bu okulların eğitim sürecinde olumlu yönde kullanılmaya çalışılmıştır. Bunun yanında elbette geliştirilmeye açık veya gelişmesi gereken noktalar da görülmektedir. Zorunluluklar etrafında şekillenen süreç içinde hayatın olağan akışının bir nebze olsun doğru şekilde devam ettirilmesi, bilgi alışverişi, sosyalleşme gibi birçok unsurun sağlanabildiği çok katılımcılı toplantıların dijitalleşme ile birlikte artık daha kolay erişilebilir olduğu görülmektedir. Bireyselden kurumsala uzanan çerçevede hızlı şekilde yeni çağın düzenine ayak uydurmanın gerekliliği de açıktır. Artık görüldüğü üzere herhangi maddi külfetin altına girmeden de alanla ilgili çalışmalar yapılabilmekte, usta çırak ilişkisi doğrultusunda eğitim alınabilmekte veya verilebilmektedir. Bununla birlikte sanal dünyanın esnek yapısı sayesinde çok zamanlı ve çok kişili katılım sayesinde daha kolay şekilde bilgiye erişim de gerçekleşe-

bilmektedir. Bahsi geçen okulların icraatları sonrasında alana ilgi duyan genç araştırmacıların farklı konularda fikir sahibi olması sağlanmış, yazılı ortamdan tanınan hocaların elektronik ortam sayesinde canlı şekilde görülüp sohbet edilme fırsatı elde edilmiş, unutulmaya yüz tutmuş ya da çok kısıtlı bir alana sıkışmış olan geleneksel unsurların da tekrardan üretilerek dijital hafızaya kaydı sağlanmıştır. Bu sayede elektronik ya da dijital kültür ortamı halkbilimi araştırmaları için yeni bir kültürel yapı olduğunu da kanıtlamıştır.

Notlar

1 Daha detaylı bilgi için bkz. http://tokuad.org.tr

2 Daha detaylı bilgi için bkz. https://www.unesco.org.tr

3 Daha detaylı bilgi için bkz. http://motifvakfi.com.tr

4 Burada belirtmek gerekir ki görsel olarak tarif edilen yapı fotoğraf, resim ya da videoyu kapsamaktadır. Sunumlar içerisinde kullanılan sunular bu kapsama dahil edilmemektedir.

5 Bu dersler UNESCO'nun düzenlediği yaz okulunda Prof. Dr. Ruhi Ersoy ve Prof. Dr. Metin Ekici tarafından verilen derslerdir.

6 Bahsi geçen kurumların Youtube sayfalarına bakıldığında TOKÜAD yeni kurulmasına rağmen aktif şekilde bu platformu kullanırken UNESCO Türkiye ve Motif Vakfı'nın Youtube sayfaları neredeyse kendi haline bırakılmış birer alandır. Arama motorlarından sonra en çok aramanın yapıldığı ve milyarlarca insanın her gün giriş yaptığı bir sitede bu tarz kültür kurumlarının temsili önem arz etmektedir. Bu noktada bir an önce daha profesyonel şekilde ve aktif olarak bu sayfaların kullanımı elzemdir.

7 Bu konu ile ilgili yapılmış bir çalışma için bkz. https://digitalage.com.tr/yeni-neslin-ogrenme-yolculugu-arastirma/

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu makale 2. Motif Uluslararası Genç Halkbilimciler ve Türk Dünyası Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuş, raporlaştırıldıktan sonra bu dergiye gönderilmiştir. (This article was presented as an oral presentation at the 2nd Motif International Young Folklorists and Turkic World Congress .Başka bir dergiye değerlendirilmek üzere gönderilmemiştir.)

Research and Publication Ethics Statement

(This is a research article, containing original data, and it has not been previously published or submitted to any other outlet for publication. The author followed ethical principles and rules during the research process. In the study, informed consent was obtained from the volunteer participants and the privacy of the participants was protected.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Bu makaledeki birinci yazar % 100 düzeyinde çalışmanın hazırlanması, veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarına katkı sağlamıştır.

Contribution Rates of Authors to the Article

The first author in this article contributed to the 100% level of preparation of the study, data collection, interpretation of the results and writing of the article.

Destek Beyanı
Bu çalışma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

Support Statement (Optional)
There is no conflict of interest between the authors of this article.

Teşekkür (İsteğe bağlı)
Acknowledgement (Optional)

Çıkar Beyanı
Çalışma hazırlanırken; veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarında yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması durumu söz konusu olmamıştır.

Statement of Interest
There is no conflict of interest between the authors of this article.

Kaynakça

Çetin, M., & Özgiden, H. (2013). Dijital kültür sürecinde dijital yerliler ve dijital göçmenlerin twitter kullanım davranışları üzerine bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 2*(1), 172-189.

Karakaş, M. (2020). Covid-19 salgının çok boyutlu sosyoloisi ve yeni normal meselesi. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 40*(1), 541-573.

Ong, W. J. (2010). *Sözlü ve yazılı kültür sözün teknolojileşmesi.* Metis.

Türk, M. S. (2020). Dijital çağda yükseköğretimin geleceği. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi, 5*(2), 211-229.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. (This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).